

Crkveni oci u poslanicama J. J. Strossmayera

DRAGO TUKARA*

UDK: 276* 262.1
Strossmayer, J. J.
Stručni članak
Primljeno:
7. rujna 2015.
Prihvaćeno:
25. rujna 2015.

Sažetak: Autor je u svoj rad uključio dvadeset i tri korizmene poslanice biskupa J. J. Strossmayera. Svaka poslanica čini zasebni naslov u radu i svaka od njih čini zasebnu cjelinu. Članak ima tri osnovne teme. Prva tema lik je i djelo biskupa J. J. Strossmayera. U godini obilježavanja 200-te obljetnice rođenja đakovačkoga biskupa želja je na indirektan način upoznati njegovu misao koju je razvijao tijekom svoje duge biskupske službe. Druga je tema misao crkvenih otaca u korizmenim poslanicama koje je biskup upućivao svećenstvu i puku svoje Biskupije. S jedne strane naglašava se važnost vremena prve Crkve, a s druge važnost vremena za Crkvu u kojoj je živio i djelovao biskup Strossmayer. Nakana je dakle aktualizirati crkvene oce i biskupa Strossmayera. Treća tema ukazuje na crkvenu i društvenu problematiku u drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća.

Ključne riječi: crkveni oci, biskup J. J. Strossmayer, Crkva Istoka i Zapada, obitelj, predaja, crkveno jedinstvo.

Uvod

Biskup Josip Juraj Strossmayer gotovo svake godine, za vrijeme svoje biskupske službe, pisao je korizmene poslanice (okružnice)¹ u kojima je govorio o mnogobrojnim temama, vrlo opširno i rječito. Pišući poslanice, često je znao citirati crkvene oce, zapadne i istočne. Zadali smo si cilj otkriti u kojoj ih je mjeri đakovački biskup citirao i u kojem kontekstu.

Crkva se uvijek vraćala, nekad manje, a nekad više, crkvenim ocima kao živim trezorima kršćanske vjere i kao prenositeljima autentičnoga vjerničkog zajedništva svojega vremena. Oni su jednostavno svjedoci jednodušnoga nauka, utemeljena na Svetom pismu i Tradiciji. Pred nama su

* Doc. dr. sc. Drago Tukara, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, P. Preradovića 17, 31400 Đakovo, Hrvatska, drago.tukara@gmail.com

¹ Tekstove korizmenih poslanica pronašli smo u *Glasniku biskupija Bosanske i Srijemske*, a preuzet ćemo ih doslovno, kako smo ih pronašli, ne obazirući se na njihovu gramatičku ili jezičnu ispravnost u današnjem smislu.

dvije riznice, prva je pisana riječ biskupa Strossmayera u korizmenim poslanicama, a druga je literarni opus prve Crkve. Za nas je važno otkriti koliko su međusobno ovisna ova dva blaga te ukazati na njihovu važnost za današnju Crkvu. Iako je Glasnik biskupije Bosanske i Srijemske počeo izlaziti 1873. godine, biskup Strossmayer nije pisao poslanice sve do 1876. godine. U obzir smo uzeli samo one poslanice i teme koje su u vezi s crkvenim ocima, dok smo druge ispustili.

Korizmena poslanica 1877. godine²

Prva tema, koju smo pronašli, govori o jedinstvu kršćana i o privrženosti svećenika biskupu. »Svećenici braćo! Ljubite dakle biskupa vašega ljubavlju svetom to jest ljubavlju koja se poglavito odnaša na višju onu moć, koja u biskupu prebiva i djeluje. Stari otc i sv. Ignacio i sv. Polykarpo biskupa u dioecezi kano Isusa samoga smatraju i od svećenika zahtjevaju da ga u sredini svojoj kano samoga Isusa ljube, primaju i slušaju.«³ Tumači o kakvoj je ljubavi riječ: »Ljubav koju svećenik biskupu svomu u ime svetoga jedinstva ukazati ima, jest ljubav poslušna.«⁴

Nakon toga, biskup Strossmayer ukazuje na bratsku ljubav među svećenicima koja se može iskazati i na crkvenim godovima. Kaže da te dane ne treba zapustiti jer su oni pokazatelji bratske ljubavi, koji gode Božjem i svećeničkom srcu⁵. »Nasljedujemo u tomu Velikog Augustina. Dom njegov bio je svakomu gostu otvoren; ali se nikada nitko nije usudio pri njegovu stolu na tudje poštenje udariti. Iznad njegova blagovališta čitale su se sljedeće riječi: Quisquis amas hospes absentum rodere famam; hanc mensam noveris vetitam esse tibi.«⁶

Nakon govora o subraći, prelazi na temu obitelji. Kaže da naš narod treba uvjeriti i uputiti, da za naše obitelji nema veće nesreće od svađe i osvete koja je u stanju najobilnije bogatstvo uništiti, na prosjački štap svesti. »Sveti Ivan Zlatousti skoro sve svoje divne govore, koje je kao svećenik puku antiohijskom držao, dovršuje jednom

² Glasnik Biskupija nekada donosi da se radi o korizmenoj okružnici, nekada samo o okružnici a nekada o korizmenoj poslanici. Mi smo se odlučili za termin – korizmena poslanica. Isto tako, sam naziv Glasnika nije uvijek isti, pa će stoga biti neujednačenosti i u našem spominjanju istoga glasila. Citiranje *Glasnika/Vjesnika* usklađeno je prema promjenama u nazivu (samo onima u razdoblju Strossmyerova biskupstva) glasila koje su sljedeće: 1873.-1879.: *Glasnik biskupije Djakovačko-Srijemske* i od 1879. do 1914.: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*.

³ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupije Djakovačko-Srijemske*, 1877., str. 19.

⁴ Isto, str. 20.

⁵ Usp. isto, 1877., str. 23.

⁶ Isto, str. 24. Ovaj natpis nalazi se i u blagovaonici Franjevačkoga samostana u Čakovcu: »Če bi se tebi mort' ogovarjati koga prohtelo, dobro si v glavu zabij: stol ovaj za te da nij.« Vidi: Z. DO-ROGHY, *Blago latinskog jezika*, MH, Zagreb, 1966., str. 296.

te istom opomenom: da se naime sviet drži uvijek istine, da nikad lažju neokalja duše svoje, da se napose lahkoumnih zakletva čuva. Biti će da je s te strane mnogo u Antiochiji onoga vremena griješeno.«⁷ Biskup zaključuje savjetujući da se o slozi i ljubavi često govori, a da nam naša sveta vjera koja je izraz ljubavi Božje pruža sto prilika da o tome govorimo i puk savjetujemo.

Zatim govori o ljudima koji misle i javno govore da je kršćanstvo nadživljeno, da je stvoreni svijet spoznao svoju neovisnost, a da otajstvo križa i svetoga evanđelja ostaje baština samo jednostavnoga puka. Utvrđuje da se pokvarenost naravi ne nalazi u puku, nego u poluobrazovanim ljudima koji misle bez ikakva truda, muke i napora do časti doći, koji ne vide »da se i najumniji i najizvršnji ljudi, kao n. p. sv. Pavao apostol, i sv. Augustin, sa zloćom, nestašicom i tromošću naravi svoje, ljuto i do smrti boriti moraju«⁸. Piše: »Sveta vjera nije na put stajala ni Zlatoustu ni Bosuetu, da su u rječitosti Demostena i Cicerona nadkrilili.«⁹

To u svakoj prilici treba mladima na srce i dušu staviti, a ako im uspijemo ucijepiti ta načela u srce, oni će u svojoj plemenitoj duši osjetiti nuždu da na sebe preuzmu skrb; ljubav i slogu među braćom koja s nama ne dijele naša crkvena uvjerenja. Istina, mnoge pojmove različito tumačimo, ali »po nauku sv. Pavla Ap. i sv. Augustina osim sveze vidljive, kojom se u jedno tijelo spajamo, ima još i druge otajstvene i nevidljive sveze medju nami, koju je osnovao onaj koji nikoga na svijetu ne osuđuje«¹⁰.

Korizmena poslanica 1878. godine

Na početku poslanice biskup Strossmayer ističe kako je bitno da se vrhovni pastir u svakoj svečanijoj prilici obraća braći i puku po uzoru na Isusa Krista, apostole i crkvene oce.

Govori o velikom rimskom narodu čija se veličina i moć zasnivala na svetoj predaji, krjeposti i izvrsnosti, a njih su mnogobrojne obitelji uspjele očuvati neoskvrnjeno do skrajnih vremena¹¹. Naglašava: »Članovi su tih slavnihi familija i sve one divne gospoje: Paula, Eustokium i t. d. bile, koje su našega svetoga Jeru u četvrtom

⁷ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1877., str. 29

⁸ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupije Djakovačko-Srijemske*, 1877., str. 31.

⁹ Isto, str. 32.

¹⁰ Isto.

¹¹ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupije Djakovačko-Srijemske*, 1878., str. 26.

stoljeću u Jerusalemu i Betlehem sledile, da tu u svetosti i izvrsnosti svakoj život svoj dokončaju.«¹²

Govoreći o braku, biskup opominje svećenike: »Moja braćo! Svećenik je *vir scientiae*. Bez velikog znanja i umjenja u ovo naše doba nikad neće dostojno ovršiti zvanja svoga. Svećenik u ovo naše doba knjigu nikad iz ruku da nepusti. Sv. Jero veli, da se svećenik kruhom nauka svetoga u znoju lica svoga dan i noć hraniti i kriepiti mora. Sto i sto put bi on viš knjige zaspao, a viš knjige se probudio; ali je zato i postao čudo pravo znanosti i svetlost svoga vieka, pače svih vjekova.«¹³

Piše o braku: »Svezu, koju Bog sam svojom rukom u ženitbi spaja, nitko drugi razviči nemože i nesmije, nego samo Bog sam po smrti; pače: svezu je ta tako sveta i uzvišena, da se u crkvi svetoj od svetoga Pavla do našega sv. Jere, a od jere našega do današnjeg doba običaj svetim i uzornim smatra, po kom oženjenici krepostniji i izvrsniji i poslje smrti svezu tu štiju, da ju neoskvrnjenu i u vječnosti nastave ... da se je u crkvi božjoj uvijek izvrstnijim i uzornijim smatrao onaj, koj je svezu prvu i poslje smrti druga svoga, neoskvrnjenu do groba sačuvati znao. Osim stroge dužnosti, koja svakoga obvezuje, uvijek se je u crkvi svetoj velecienio onaj višji polet, koj se je ne samo zapovjedi svetih nego i svjeta evangeoskih označuje i danas svetom, to jest takvom koja svetost izvanrednu radja i njeguje. Nek mi je ovdje dozvoljeno dva samo primjera u tom obziru iz stare crkvene poviesti navesti. Majka svetoga Ivana Zlatoustoga, Olympia, izgubi za mladih ljeta supruga svoga, živeć u preobilju svega onoga, što sviet ovaj srećom i naziva, pak ipak se drugi put ta sveta gospoja neudade. Drugi poznati primjer u toj stvari jest majka svetoga Augustina, sveta Monika... Na svaki pako način ove dvie divne gospoje, štijuć svetu ženitbenu svezu i preko groba, i žrtvujuć se za djecu svoju, porodiše crkvi božjoj dva divna svietla; jedno svietlo: svetoga Ivana Zlatousta, najpraktičnijega genia u crkvi grčkoj, koja se je uvijek izvanrednom spekulaciom odlikovala; drugo svietlo, svetoga Augustina, najspekulativnijega genia u crkvi latinskoj, koja se je uvijek izvanrednom praktičnošću odlikovala.«¹⁴

I dok dalje govori o ženidbi, navodi primjer sv. Jeronima koji se u svoje vrijeme zauzimao za jedankost muškaraca i žena pred zakonom. Zato biskup upozorava: »...braćo moja valja nam često u današnjim okolnostih našem puku ponavljati, jer ona sveta istina, koja je valjala u četvrtom stoljeću, valja i danas; a ono što sveti Jero brani u četvrtom stoljeću, valja nam istim oružjem braniti i danas.«¹⁵

¹² Isto.

¹³ Isto, str. 32. O ljubavi prema svećeničkom pozivu biskup govori svećenicima pri kraju ove poslanice, a uzor mu je sv. Augustin.

¹⁴ Isto, str. 44.

¹⁵ Isto, str. 45.-46.

Korizmena poslanica 1879. godine

J. J. Strossmayer u ovoj poslanici govori o nevoljama i zalima, čiji uzrok pronalazi u grijehu te o načinu na koji se one mogu ublažiti, posvetiti i okrenuti u našu korist. Kaže da nitko nije jasnije i mudrije predstavio ovu istinu o nevoljama od evanđelista Mateja u prisposobi o rasipnom sinu, a Ivan Zlatousti dao je slikovit opis rasipnoga sina¹⁶.

U drugom dijelu poslanice govori o grijehu kojega će biti čak ako se budemo i čuvali. Život je borba, pokora i žrtva. Navodi primjer sv. Jeronima: »Sveti naš Jerolim, najučćeniji i najizvrsniji čovjek četvrtoga vijeka, u pustinju betlehemsku bježi, da ondje po izgledu sv. Pavla apoštola tielo svoje muči i kroti, da u sveudiljnoj uspomeni na križ sveti i smrt gospodnju pohote svoje na križ prebija, i umrvši samomu sebi na pravi život uzkrсне. Ovomu pustinjačkomu životu i ovoj smrti, kojom je sveti Jerolim samomu sebi umro, ima sviet zahvaliti ne samo primjer svetosti, koj u njem sja, nego i prevod svetoga pisma, komu para nije, i ona sveta tumačenja do kojih još nijedan tumač dosegnuo nije.«¹⁷

U dijelu poslanice posvećene svećenicima, govori kako puk zbog nerada i nereda propada te se pita je li razlog tomu nedovoljna uključenost svećenika u živote vjernika. Ili možda zbog neoprezna i lakoumna govora svećenici daju povod da se sablazni događaju. Kaže da se svećenička briga mora mjeriti po pomoći u nevoljama i tegobama koje u župama vladaju. Tada se prisjeća da je kao mladić čitao sv. Ivana Zlatoustog koji se obraćao puku u Antiohiji, a posebno mu je upalo u oči da je sv. Ivan skoro svaki svoj govor dovršavao žarkom opomenom; da se puk lakoumne i krive zakletve kani. Nastavlja dalje govoriti o neradu puka i neznanju te kaže da bi svećenici po uzoru na Zlatoustog trebali svoje propovijedi završavati opomenom: »da se puk naš ozbiljno posla lati; da svaki svoj posao upravo u vrijeme svoje obavi; da štedi i dug svoj čim prije namiri.« Završava riječima: »Nebude li ljubav naša i revnost naša u tom vele važnom poslu uspjela, pogibe nam barem u ovih naših stranah, do skoro narod, i opustošiše manje-više župe naše.«¹⁸

Zatim se osvrće i na problem odgoja mladeži tijekom školovanja, ali i na problem onih koji predaju u školama jer napadaju sveto evanđelje te svojim životom i riječju kvare mladež. Upravo zato potiče puk da pazi na mladež te da po uzoru na Krista okupljaju mlade oko sebe te ih poučavaju. Poziva sve da se prisjete kako su »najveći i najmudriji ljudi u crkvi božjoj poučavanje mladeži najprećim i najsvetijim

¹⁶ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1879., str. 19.

¹⁷ Isto, str. 25.

¹⁸ Isto, str. 32.

poslom proglasili. Iz kateketičke su škole Alexandrinske i Origen, i Klemens, i Cyril i Athanasij proizišli. Cyril Alexandrinski je kateheze pisao, a divni naučitelj sveti Augustin pisao je djelo: de cathechizandis rudibus.«¹⁹

Kasnije govori o načinu propovijedanja, da se treba prilagoditi obrazovanju puka. Iako ne će mnogi doći »ali s vremenom će ipak neki te neki, ako i nemožebit iz ljubavi prema svetoj istini, a ono barem iz ljubopitnosti u crkvu doći. Znamo svi, da se je to isto dogodilo u četvrtom stoljeću, svetomu Augustinu. Čuvši od majke svoje Monike, kako sveti Ambrosij divno prodikuje, dodje iz ljubopitnosti, da čuje način, kojim sv. Ambrozij misli svoje razvija, a kad tamo: sama istina božja malo po malo probi i osvoji svu plemenitu dušu i sve srdce Augustinu, koga je božja providnost upravo tako, kao njегда sv. Pavla Apoštola pozvala, da orlovim svojim pogledom u najdublja otajstva svete istine božje prodre, i svemu svijetu odkrije.«²⁰

Korizmena poslanica 1880. godine

Na samom početku poslanice biskup govori o Svetom pismu kao »mjestu pobjede i kruni neumrlosti«²¹ te donosi pitanja o poznavanju samoga Boga. Kaže da se svijet mora vratiti Bogu i Svetomu pismu, a za primjer uzima sv. Jeronima: »On svjetuje svećenikom, da se svetim pismom ko kruhom svakdanjim dan i noć hrane; a željeti bi bilo, da se u svakoj kući i u svakoj kršćanskoj obitelji nadje sv. pismo sa kratkim i po crkvi odobrenim tumačem, i da se svaki dan u obitelji čita, tiem bi duh kršćanske krieposti, izvrsnosti i slobode prodro u cielo društvo, što bi mu jedino bilo preporod i oslobodjenje od svih zala, koja ga danas toliko nemilo tište.«²²

Po pitanju viđenja Boga, biskup Strossmayer nam donosi teološko tumačenje, s naglaskom na sv. Jeronima i sv. Augustina²³. Nastavlja dalje, o istoj temi, ali kroz prizmu Trojedinoga Boga pozivajući se na sv. Augustina koji u divnoj svojoj knjizi o Presvetom Trojstvu donosi priču »o malenom djetetu, koje stojeć na obali morskoj sa čašicom svojom hoće da izgrabi dubljinu morsku«²⁴.

Nadalje govori kako ćemo vidjeti Boga nakon smrti. Uz riječi sv. Pavla o zemaljskom domu navodi crkvene oce koji se slažu u toj istoj vjeri da ćemo Boga gledati. Sv. Grgur Nisanski o tom govori kada drži posmrtni govor prerano umrloj Pulcheriji, kćeri cara Theodosija, sv. Augustin svjedoči dok oplakuje prerano izgubljenoga

¹⁹ Isto, str. 33.

²⁰ Isto., str. 34.

²¹ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Sriemske*, 1880., str. 25.

²² Isto, str. 30.-31.

²³ Usp. isto, str. 34.

²⁴ Isto, str. 34.-35.

prijatelja Nebridija. »O, prijatelju Nebridio moj – veli Augustin, sada ti u božjem krilu počivaš; jer gdje bi inače duša tako izvrstna i sveta počivala? Sada ti, Nebridio moj, slušaš i uživaš sveta otajstva, o kojih si nedavno mene neumitna čovječca pripitkivati običavao. Sada ti ne visiš više o mojih ustih, nego o samih ustih božjih; sada ti iz vječitoga izvora crpiš mudrost božju; nadam se ipak, da se njom u toliko opojio nisi, da zaboraviš na negdašnjeg prijatelja svoga, kada znaš, da se i Bog, koga ti uživaš, na njega sjeća.«²⁵

Korizmena poslanica 1881. godine

Ovu poslanicu započinje govorom o svetcima, zaštitnicima pojedinih naroda i biskupija, te ističe da su slavenskim narodima Ćiril i Metod, ono što su cijelom kršćanstvu sv. apostoli Petar i Pavao²⁶. Govori o okolnostima Božje providnosti za postavljanje Ćirila i Metoda za slavenske apostole. U trećoj okolnosti govori o osobitoj misiji naših apostola među Slavenima – obojica su otišla u Carigrad baš onda kada su strasti bile najuzavrelije i »...da se u iztoku trag zametne onoj svetoj predaji, koja je Isusom samim počela, kad je Petra temeljem i ključarem crkve svoje nazvao i pastvu mu i ovaca i jaganjaca u tri put povjerio; one, velim, svete predaje, koju svi sveti otci iztočne crkve izrično priznavaju, koja bi se i danas u svakom kamenu crkava bizantinskih odazivala, kada bi u njih rieči i nauci Grgura bogoslova i Ivana Zlatousta odjeknuti mogle.«²⁷

Govori o liku i djelu naših apostola te završava govor o njima govoreći da su pokopani u Rimu. Odmah se na to nadovezuje govoreći o Rimu kao o najznamenitijem gradu te da tamo svaki odličniji narod ima svojih svetinja, pa tako i naš. »Crkva sv. Jere danas je narodna naša crkva u Rimu, koju našem zemljaku Sikstu petomu, najumnijemu a lahko i najznačajnijemu sredovječnih papa, zahvaliti imamo. S njom je spojen sbor i kaptol naš, a uskoro će se ako Bog da s njom spojiti i više odhranilište za odličnije naše mladje svećenike...«²⁸

Nadalje se osvrće na pitanje papine nepogrješivosti: »Kad je Pio IX. u naše doba proglasio nauk o neoskvrnjenom začeću Majke božje člankom sv. vjere, onda to učini sliedeć svetu predaju, koja je od štale betlehemske počela ter se sve više i razgovjetnije razvijala sve do sv. Augustina, a od sv. Augustina do one zrelosti i podpunosti u našoj dobi, po kojoj je tako rekav svako diete kršćansko taj nauk na jeziku

²⁵ Isto, str. 36.

²⁶ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1881., str. 25.

²⁷ Isto, str. 30.

²⁸ Isto, str. 37.

svom nosilo; učini to, pokle je svu braću i saučitelje svoje tom poslu za savjet i svjedočanstvo upitao i cielim se korom biskupa okružio.«²⁹

Korizmena poslanica 1882. godine

U ovoj poslanici biskup Josip Juraj odgovara na okružnice zadarskog, karlovačkog i kotorskog vladike, u kojima oni »navaljuju« na papu, Crkvu, ali i njega samoga zbog njegove poslanice iz 1881. godine. Odmah na početku im piše da smatra da je njih vladike (misleći pritom i na sebe), Isus Bog učinio baštinicima vrhunaravne moći po kojoj sveto otajstvo muke i smrti njegove zauvijek živi među nama³⁰, ali isto tako i baštinicima njegove svete ljubavi koju je On prema cijelom svijetu vršio. Tako se i oni moraju međusobno poštivati te bratskom ljubavlju pokazivati da su učenici Kristovi³¹. »Uzor nam u tom, polag Gospodina samoga ima biti onaj učenik, koji je pri poslednjoj večeri na samom srcu Isusovom um svoj i dušu svoju razgrijavao tako, da je najviše i najljepše uvijek o ljubavi govorio, a kad je posve ostario i iznemogao, tada je u crkvi božjoj jedno te jedno uvijek ponavljao: djeco, ljubite se međusobno! O tom divnom rječitosti po običaju svom piše sveti Ivan Zlatousti u knjigah svojih o svećeničtvu.«³²

Na ostale pogrde odgovara: »Da pako ta unija, koju vi paklenim djelom nazivate, i zbog koje Vi mene nečistim duhom, u kog nevjerujete, krstite, nije u sebi samoj zlo djelo, posvjedočiti Vam mogu deset prvih stoljeća crkve božje, kad je iztok sa zapadom u jedinstvu i slogi živio. Hiljadugodišnja ta unija bila je iztočnoj crkvi obilnim izvorom neumrle slave i divnoga života. U toj su se dobi obdržavali svi oni slavni sabori crkveni, kojim se i danas vas sviet klanja, a kojim od vremena razdora ni glasa ni traga više u iztoku nije. U toj su dobi poslije apostolskih svetih otaca Polykarpa, Ignacija, Ireneja živili i Cirili i Grguri i Atanaziji i Baziliji i Zlatousti i drugi, sve vladike neizmjerne učenosti, rječitosti, svetosti i požrtvovnosti, kojima parovnjaka, ja barem, zabadava tražim u poviesti crkve iztočne, odkad se je od zapadne razdružila«³³. Ponovno se osvrće na jedinstvo, piše: »Poznato je, da su neki od njih, kad je to vrieme i okolnosti, u kojih su živili, zahtjevalo, i čitave knjige o svetom jedinstvu pisali, kao na priliku sv. Ciprijan i sveti Augustin.«³⁴

²⁹ Isto, str. 49.

³⁰ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1882., str. 18.

³¹ Usp. isto, str. 19.

³² Isto.

³³ Isto, str. 22.

³⁴ Isto, str. 25.

Objašnjava pojam Katoličke crkve: »Ovo je crkvi katoličkoj od samih apoštolskih vremena tja do dana današnjega dalo ime, ime sveto, ime neumrlo, ime koje posve odgovara vjerovanju apoštolskomu i niceno-carigradskomu, ime crpljeno iz same naravi stvari i iz pravoga života, koje svakomu odmah u oči udara, tako: da joj to slavno ime nitko na svijetu, pak ni isti protivnici njezini nigda uzkratiti nemogahu, a to je: ime katoličke crkve; ime koje joj dan danas i prijatelj i neprijatelj pripisuje; ime, koje samo u sebi i po sebi nosi neizbrisivi značaj istine njezine, kao što to već u petom stoljeću dokazuje sveti Augustin... Što me, veli od prilike sv. Augustin, na više miestah u crkvi drži, nije samo njezin sveti nauk, nije samo njezina predaja i neprekidno nasliedstvo apoštolsko itd. nego je i ime katoličke crkve, koje joj nitko, ni najljući njezini neprijatelji odreći nemogu. Tim se razlogom i mi danas punim pravom služimo, da istinu i božanstveni značaj crkve naše označimo, samo što je taj razlog za četrnajst stoljeća, koje je od Augustina do dana današnjega prohujalo, jači i važniji.«³⁵

U trećem dijelu poslanice prelazi na pitanja kako vladike shvaćaju Crkvu, kako razlučuju crkve i u čemu je prava razlika među crkvama. Odgovara poprilično odrješito, navodeći primjer carigradske patrijarhije: »Boljari ti grčki, fanariote zvani, u mjesto da se svomu narodu priljube i nesreću njegovu svojom nesrećom smatraju; u mjesto da svoju narodnu crkvu ljube, štiju i u njoj utočište svoje traže; mjesto da glavu svoju crkvenu, patrijarku svoga, kano otca svoga smatraju, da ga žrtvom vlastitoga života, ako je nužda, brane; oni sve to zameću i sve svetinje naroda svoga poput Jude Iskariota za novac prodaju. Njima i sama patrijaršija i sve ostale crkvene časti ništa drugo nisu, nego hudi plien, koji valja čim češće tim bolje na trg nositi i bezsramno prodavati. Tako je učinjeno, da se je za vrieme od 390. godina 140 patrijarka na stolici sv. Ivana Zlatousta izmijenilo.«³⁶

Nastavlja dalje, te s golemom dozom čuđenja pita karlovačkoga vladiku zašto nabraja razlike među crkvama, kada ih ni na Lionskom, ni na Firentinskom saboru nisu nabrajali. Ističe razliku po pitanju katoličkoga i pravoslavnoga pozdrava te kaže: »Bože moj! Što bi na to rekli sv. Ivan Zlatousti, sveti Bazilio i učeni Bezaron, da danas iz groba ustanu?«³⁷

Odgovara i zadarskom vladiki na pitanje uporabe latinskoga jezika u liturgiji: »Kamo sreće, da svaki naš svećenik i jedne i druge crkve podpuno poznaje ne samo jezik sv. Jeronima i sv. Ambrozije, nego i svetoga Bazilija i sv. Zlatousta!«³⁸ Govoreći

³⁵ Isto. Spor s vladikama biskup Strossmayer nastavlja do kraja poslanice, pazeći što kažu crkveni oci, posebno na str. 48. Istu misao o Katoličkoj crkvi ponavlja u Korizmenoj poslanici 1883. godine, str. 26.

³⁶ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1882., str. 33.

³⁷ Isto, str. 35.

³⁸ Isto, str. 36.

i dalje o latinskom jeziku i tumačenju evanđelja, tj. skrivanju istoga od naroda, kao i skrivanju božanstvenih tajni, za što ga optužuje zadarski vladika, govori o knjižnicima koje postoje diljem svijeta te o autorima koji su se bavili tim područjem, ali zaključuje: »Neima ni jedne istine svetoga evangjelja i svete liturgije, koju nebi ti osobiti geniji čovječanstva onom učenošću i rječitosti pred najučenijim svetom razvijali i u klasičnih djelih tumačili, kojom su to isto njegda sveti Bazilij, sveti Zloust, sveti Jero i sveti Augustin činili.«³⁹

Zatim se osvrće i na pitanje Marijina bezgrješnog začeca: »Što se pako drugoga, to jest neoskvrnenoga začeca blažene Majke božje tiče, zna za cielo vladika zadarski, što je o tom pisao sv. Augustin, najnadležniji u toj struci sveti otac, u vrieme kad su još obje crkve združene bile.«⁴⁰

Po pitanju proizlaženja Duha Svetoga: »O tom načelu gledom upravo na dotični nauk o Duhu svetom piše sveti Augustin u knjizi drugoj proti Maximu... Ovo je pisano još prije razkola. Tko godj međutim pomnjivo pročita spise Ćirila⁴¹ Aleksandrijskoga, napose pako njegove tako zvane anathematisme, koje je sabor efežki odobrio i njegov saborski list, poslan ne samo u svoje ime, nego i u ime ciele misirske crkve na Nestorija, odmah će se uvjeriti, da je i u crkvi iztočnoj od pamtivjeka ona ista sveta vjera o proizhodjenju Duha svetoga vladala...«⁴² Temu o Duhu Svetomu nastavlja obrađivati, ali uvijek pozivajući se na crkvene oce.

Dotiče se i područje ekleziologije pa kaže da Crkva spaja božansku, tj. nevidljivu, i ljudsku, tj. vidljivu narav, kao što to uči veliki sveti Augustin⁴³. Ostajući na istom području, biskup se osvrće na pitanje sv. Petra, »ko što to divnim načinom uči i razvija sveti Bazilio u homiliji svojoj, o pokori«⁴⁴.

Nadalje nas biskup poučava da Isus ne gradi svoju Crkvu na Petru, nego na njegovoj ispovijesti o Kristovu božanstvu. »U ostalom sveti Augustin uvijek i uvijek tako tumači gornje rieči Isusove, da se o njegovoj čvrstoj vjeri o pravom prvenstvu i vrhovnoj u crkvi moći svetoga Petra ni posumnjati nemože.«⁴⁵

³⁹ Isto, str. 37.

⁴⁰ Isto, str. 38.

⁴¹ U tekstu koji donosi Glasnik stoji da se radi o Klementu Aleksandrijskom. Mi držimo da se radi u Ćirilu Aleksandrijskom jer tematika, koja se spominje, pripada vremenu djelovanja Ćirila Aleksandrijskoga, a ne Klementa Aleksandrijskoga.

⁴² J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1882., str. 39.

⁴³ Usp. isto, str. 44.

⁴⁴ Isto, str. 46.

⁴⁵ Isto.

Petrova moć u Crkvi uvijek se uzdržavala u Rimu i nigdje dalje. To je dokazano svakim listom crkvene povijesti, piše biskup Strossmayer. Svoju misao razvija na misli sv. Ciprijana, koji piše o jedinstvu Crkve, zatim na misli sv. Jeronima, koji rimskom biskupu daje prednost. »Nemože se ljepše, jasnije i učenije izreći, da onaj samo o vjeri i spasu svom siguran biti može, koji se stolice sv. Petra drži. Ono pako sv. Ambrozije: *ubi Petrus, ibi ecclesia* postalo je upravo sakramentalna izreka u crkvi božjoj za vrijeme, dok su još obje crkve sjedinjene bile.«⁴⁶

Još se jednom biskup vraća na pitanje jedinstva među Crkvama: »Buduć pako, da se častni vladika zadarski glede nekoga jedinstva poziva na sv. Ciprijana, vriedno je zaista znati, što o jedinstvu i solidarnosti među ckvama sv. Ciprijan misli... Opažiti mi je: da se je polovinom trećega stoljeća crkva u velikoj pogibelji nalazila, da ju razkol novacijanski nerazvrgne. Upleli se neprovidnim načinom u stvar mnogih biskupi, izpovjednici, i u crkvi se porodio metež neizrecivi. Za to upravo sveti Ciprijan i piše svoje djelo i u njem jedinstvo crkve opisuje tako divnim i vječitim načinom, da ga u tom još nitko domašio nije.«⁴⁷

Biskup se Strossmayer pita gdje je ta sveta međusobnost i solidarnost, opet se spominjući sv. Ciprijana: »Naprama svemu tomu da se danas iz groba svoga na život povrati sveti Ciprijan sa zlatnom knjigom svojom o jedinstvu crkvenom u ruci pak da upita naše vladike: gdje je u pravoslavnoj crkvi danas ta živa međjusobnost i solidarnost, što bi mu odgovoriti mogli?«⁴⁸

Odgovor na pitanje Ciprijanova shvaćanja izvora i pravih razloga solidarnosti, te može li se ona postići bez »crkvenoga stožera«, biskup se Strossmayer poziva na biskupa Ciprijana... »Tko god zdravo oko ima i moć jezika latinskoga dokučuje, priznati mora, da sveti Ciprijan izvor jedinstva i solidarnosti crkvene stavlja u vlasti sv. Petra koja se u crkvi božjoj od početka neprestano nastavlja. Dokazuje sveti Ciprijan taj nauk polovicom trećega stoljeća istim razlozi, kojimi i danas bogoslovi katolici to isto čine. Kamo sreće, da bi se iztočna crkva sa crkvom zapadnom pogadjala s tom zlatnom Ciprijanovom knjigom u ruci, jer neima dvojbe, da bi se tada poleg iole dobre volje i čiste namjere upravo ob onom pogodili, što je bitno, to jest o izvoru i vječitom čuvaru onoga jedinstva, koje je najljepše ustrojstvo i ures crkve božje na zemlji.«⁴⁹

Osim već spomenutoga, biskup izdvaja od crkvenoga oca i sljedeće: »Iz načela, koje sveti Ciprijan u svojoj knjizi, o jedinstvu tako živo i rječito zastupa, sledi i to:

⁴⁶ Isto, str. 47.

⁴⁷ Isto, str. 51.-52.

⁴⁸ Isto, str. 52.

⁴⁹ Isto, str. 53.

da se po zakonu solidarnosti i međusobne uzajamnosti sve, što je u crkvi katoličkoj, jedno za drugo veže, jedno drugo podupire i nadzire, jedno drugo podpomaže i popunjuje tako: da je sve blago crkveno obćeniti, da tako rekнем, imetak; da je na prilikу nepogrešivost crkve ne samo obće dobro, nego njekim načinom i obće pravo i obća dužnost sviuh, koji na nju spadaju.«⁵⁰

Iako su u Crkvi rasprave uvijek postojale, one nikada ne bi prestale, piše biskup, da nema vrhovne moći. »U drugome obziru dosta je pomisliti na razmiricu među svetim Ciprijanom i sv. Stjepanom papom o valjanosti krštenja kod inovjernika. Da nije bilo vjerovano i priznavano, da se nitko u crkvi božjoj oprieti nesmiје odluci sv. Stjepana, [...] kako bi i sam Ciprijan odpaо bio od јedinstva crkvenoga, koje je tolikom žestinom branio, da mu se čak pričinjalo, da i krštenje izvan njega ništa nevieredi.«⁵¹

Nastavljajući o crkvenoj moći, piše: »Meni budi dosta navesti svetoga Atanazija i svetoga Ivana Zlatousta, koji su u Rimu našli utočište proti ljutom progonstvu, koje radi svete vjere i slobode u apoštolskom zvanju pretrpiti moradoše. O prvom slučaju piše Sozomen u trećoj knjigi svoje poviesti; o drugom sam Ivan Zlatousti u svojoj poslanici na papu Inocenta I.«⁵²

Ponovno se biskup Josip Juraj vraća na pitanje јedinstva iz prvih vremena, te time i završava svoju poslanicu: »Sveti Ciprijan punim pravom veli, da je razkol najveći grieh u crkvi božjoj, koji se niti mučeništvom odkupiti neda.«⁵³

Korizmena poslanica 1883. godine

Odmah na samom početku biskup Strossmayer govori da je katedrala u Đakovu dovršena i posvećena, te da se njemu taj događaj toliko urezao u srce, da ni uoči korizmenoga vremena ne može ni o čemu drugom misliti⁵⁴. Opisujući slike i freske iz katedrale, spominje sv. Jeronima, koji se kamenom po golim prsima bije, a gledajući ju kaže: »Dodje mi na pamet i ono sv. Augustina: surgunt indocti et rapiunt regnum coelorum – ustaju nevješti ističu si kraljevstvo nebesko; dočim se mi učenjaci i odličnici po oholosti i griesih naših gubimo i propadamo.«⁵⁵ Na ovo

⁵⁰ Isto, str. 55.

⁵¹ Isto, str. 56.

⁵² Isto.

⁵³ Isto, str. 58.

⁵⁴ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1883., str. 9.

⁵⁵ Isto, str. 22.

nadovezuje i pitanje jedinstva: »Sveti Ciprijan i sv. Augustin divne su upravo knjige o jedinstvu crkvenom pisali.«⁵⁶

Korizmena poslanica 1884. godine

Biskup Strossmayer spominje crkvene oce u kontekstu govora o svetom Pavlu i njegovu tumačenju kršćanskih istina. »O njem se u istinu reći može, da je divnim veumjem, svetosti, revnosti i rječitosti svojom, sve što se igda u crkvi božjoj osobitim načinom oblikovalo, zanjeo i nadahnuo; tako u staro doba Ivana Zlatousta i sv. Basilija, sv. Ambrosija i Augustina...«⁵⁷

Govoreći o braku, posebno stavljajući naglasak na muškarca, piše: »Još u četvrtom stoljeću naše dobe, kada je kršćanstvo zamašito već u obitelji i društvo ljudsko prodrlo, mislili su i mnogi kršćanski muževi da jim je dozvoljeno bluditi i pored zakone žene još i prilježnice držati. Za to sveti Jero sa svim žarom ognjevite duše svoje u ime Isusa i svetoga evanđelja na tu nepodobštinu navaljuje u poslanici svojoj na Oceana o smrti Fabiole ... drugi su zakoni cesara a drugi Isusa Krsta; drugo Papinian, a posve drugo sveti Pavao zapovijeda; kod njih se bludna razuzdanost muževom povladjuje, kod nas pako ono, što nije dozvoljeno ženskoj glavi, nije ni mužkoj; jer je jedno ter isto pravo i dužnost obijuh strana, koje pod jednim ter istim jarmom žive.«⁵⁸

Pišući i dalje o temi braka, donosi biskup odgovor na pitanje treba li brak razvrgnuti ili ne, ako se u ženidbi jedna strana pokrsti i prihvati vjeru, a druga ne. »Zato sveti Ivan Zlatousti ženskoj glavi osobito u sličnom slučaju na dušu stavlja, da u tom radi, da se i muž pokrsti i priznaje, da je njezina moć u tom obziru jača, nego ikoga svećenika.«⁵⁹

I dalje se biskup bavi temom braka te navodi stav Crkve po tom pitanju: »Ona će po svojih biskupskih i svećenih uvijek i uvijek puku kršćanskomu u pamet dozivati ono, što je nekad sveti Ivan Zlatousti u sličnih obzornostih svomu puku nalagao: da mi se o kršćanine nepozivaš na tuđe zakone, jer te Bog danas sutra neće suditi po svjetskih zakonih, nego po zakonih, koje je on sam izrekao i objavio.«⁶⁰

Nastavlja dalje govoreći u kontekstu grješne veze i javne pokore. »[...] ko što to sveti Jero divnim načinom u svojoj poslanici na Oceana opisuje. – Ako je pako tako

⁵⁶ Isto, str. 27.

⁵⁷ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1884., str. 22.

⁵⁸ Isto, str. 24.-25.

⁵⁹ Isto, str. 39.

⁶⁰ Isto, str. 40.

i ako po naravi stvari drugačije ni biti nemože, onda je lahko prosuditi, da li je probitačno, da se državna vlast, koja se i onako sa izvanrednim i nutarnjimi i vanjskimi poteškoćama boriti mora, u toliku oprjeku sa crkvom božjom sbog brakova medju krstom i nekrstom stavlja; je li probitačno da na oporbu izaziva sve biskupe i svećenike, kojim je inače znanjem i svetim radom svojim same temelje države posvećivati i ojačavati, a zakonom državnim onu moć nadahnjivati, koju jim državni ugled nikada priskrbiti nemože, to jest, da do same svijesti i do duše dopru.«⁶¹

Govoreći o pokori, kaže da Crkvu i već samo zbog toga treba štovati: »To je, to je jedina nada i uhvanje roda kršćanskoga počam od razbojnika na desnoj strani križa Isusova i svete Mandaljene, od sv. Petra i Pavla, od sv. Jere i svetog Augustina pak tij do dana današnjega.«⁶² I dalje piše o temi pokore: »Kada ja medjutim ovo pišem, onda mi nehotice i opet na pamet pada slučaj iz četvrtoga stoljeća Fabiole, najuglednije gospodje tada u Rimu. Nju sveti Jeronim stavlja kao uzor žene koja čini javnu pokoru.«⁶³

Ponovno preuzima temu braka i poziva se na učenje sv. Ambrozija: »Sa svetim ćeš se posvetiti a sa razvratnikom ćeš se razvratiti. Ako to u svakom društvu biva, tim više u ženidbi, po kojoj jedna put i jedna duša postaješ. Kako bi moguće bilo, da se u pravoj ljubavi slože, koji se u svetoj vjeri razilaze? Nije moguće, da raznoliki u vjeri supruzi i sami vjeruju: da će ih onaj, u koga ni sami stalno nevjeruju, blagosloviti i milost jim ženitbe podieliti? I sam razum a još više izkustvo uči, da čar i zavedljivost žene i postojanije muževe zavesti i od prave vjere odvratiti može. Zato se ti od bludnje pazi i nesmotrene ljubavi mani. Prvo je dakle i prvo u ženitbi sveta vjera.«⁶⁴

Biskup nadalje govori o židijanskom narodu, tj. o židovima i njihovu načinu življenja. Za govor o Židovima Strossmayer prelistava knjigu sv. Augustina *O Državi Božjoj*⁶⁵. Na ovu temu zaključuje polako svoju poslanicu: »... ali hvala Bogu, milosrdje božje naš grieh, ma kako grdan i velik bio, uvijek nadmašuje, pak dok smo na ovom svijetu po nauku sv. Augustina o spasu ni jednoga makar i najvećega grješnika zdvajati nesmijemo, jer jedino za kudobnika paklenoga spasova neima.«⁶⁶

Korizmena poslanica 1885. godine

U poučavanju puka Strossmayer posebno ukazuje na važnost svećeničkoga poučavanja te u tom kontekstu navodi sljedeće: »Najveći ljudi i u starom i u novom

⁶¹ Isto.

⁶² Isto, str. 42.

⁶³ Usp. isto, str. 43.

⁶⁴ Isto, str. 50.

⁶⁵ Usp. isto, str. 61.

⁶⁶ Isto, str. 68.

svietu pisali su knjige kateketičke, na primjer u staro doba: sv. Ćiril Aleksandrijski, sv. Augustin.«⁶⁷

U poslanici Strossmayer piše kako nas sveti apostoli svakim korakom i svakim činom apostolskoga djelovanja upućuju na jedinstvo u vjeri i Crkvi. »Nije jamačno bez osobite božje svrhe, da su tielo svetoga Klementa, trećega poslije svetoga Petra pape, u Kersonu našli, da su ga sa sobom u zapad kano sjajni i neoprovrvizi dokaz svoje svete vjere nosili, dok ga nisu u Rim donjeli i u basiliki sv.Klementa, gdje i danas leži, postavili.«⁶⁸

Na ovom mjestu Strossmayer govori o sv. Metodu i o njegovoj svetoj vjeri i svetomu zvanju gdje su u tijesnoj i nerazdruživoj vezi s papom, koju i jedinstvo same Crkve nalaže, te da je upravo u tom jedinstvu i svetoj rimskoj stolici tražio i našao slobodu. »U tom su sveti naši apoštoli posve slični i prilični i svetomu Ćirilu aleksandrinskom i svetomu Ivanu Zlatoustu, sv. Cyprianu i svetomu Augustinu.«⁶⁹ Nadalje Strossmayer piše kako sv. Ćiril i Metod nisu pisali knjige o crkvenom jedinstvu kao što su pisali sv: Ciprijan i sv. Augustin ali cijeli njihov život je bio živa knjiga o crkvenom jedinstvu⁷⁰.

Pišući o jedinstvu Crkve Strossmayer navodi najsvetiji dio mise gdje se svećenik pričešćuje i moli Boga: »ut ecclesiam Dei pacificare et coadunare digneris, da svetu Crkvu po svem svietu umiriti i u jediniti dostojiš se.«⁷¹U nastavku piše slijedeće: »Ja neznam, da bi ovu svetu svrhu crkve i zvanja apoštolskoga itko ljepše i izrazitije označio, nego sveti Ciprijan u divnoj knjizi svojoj »o jedinstvu crkve«⁷².

Korizmena poslanica 1886.

Kada biskup Strossmayer piše o molitvi, spominje sv. Ivana Zlatoustoga: »Molitva je hrana duše naše, u nje su krila, kojima se viš ovoga svieta do bića i srca božjega uzdižemo. Za to ništa nije, što bi sveto pismo više preporučivalo, nego molitvu; ništa nije, čemu bi više moći i snage pripisivalo, nego molitvi.«⁷³

Strossmayer kao branitelje svete vjere navodi sv. Justina, sv. Tertulijana, Augustina - koji su dokazima i osobnim svjedočanstvom slavodobitno suzbijali protivnike vje-

⁶⁷ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1885., str. 28.

⁶⁸ Isto, str. 49.

⁶⁹ Isto, str. 52.

⁷⁰ Usp. isto.

⁷¹ Isto, str. 54.

⁷² Isto, str. 55.

⁷³ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1886., str. 37. i - 38.

re: »...tiem se dokazom i svjedočanstvom i danas branitelji svete vjere najuspješnijim i najplodovitijim načinom služe proti gnjevu u Isusovih protivnika, koji većom stranom same stare bludnje u novoj slici ponavljaju.«⁷⁴

U ovoj poslanici navodi gradove i imena sv. Ciprijana i sv. Augustina: »Cvatući negda u Maloj Aziji narodi ili izginuše ili se u stare tmine i sjenu smrti povратиše; u sjevernoj Africi, koju sredozemno more zaljeva, sjajne države i sjajni gradovi Kartago svetog Ciprijana i Hippo svetog Augustina za viekove i viekove propadoše, a hvala Bogu da se danas po kršćanstvu staromu svomu životu i prosvjeti povraćaju.«⁷⁵

Strossmayer iznosi crkveni nauk gdje kao naučitelja navodi sv. Augustina i njegov nauk. »[...] On svakoj duši i u onaj čas smilovati može, kad sviet misli, da je već sve izgubljeno, ko što je to primjerom razbojnika na desnoj strani križa dokazano, što medjutim crkva onom ozbiljnom opomenom svetoga Augustina prati: jedan je i jedincat, da nikada ne razdvajaš; jedan je jedincat...«⁷⁶

Spominje naučitelje ili doktore koje Crkva drži kao osobite odabranike. »Ona je u divni red svojih osobitih odabranika, koje na svete oltare postavlja, uvrstila takodjer red naučitelja ili doktora, koje ne samo ona sama, nego i vas sviet gledom na učenost medju zvijezde prve veličine ubraja; pak ako učenosti svetoga Jere i orlovom poletu svetog Augustina, ako divnoj rječitosti svetoga Ivana Zlatousta i svetoga Bazilija u svoje vrijeme nije bilo para, a to se ta čudesa učenosti i rječitosti svakim viekom u crkvi božjoj i pod njezinim okriljem ponavljaju.«⁷⁷

Korizmena poslanica 1887. godine

U naslovu spominje crkvene oce i druge crkvene naučitelje: »Mi ćemo gornje pogrde drage volje sa sv. Ćirilom aleksandrijskim, sa sv. Atanasijem, sa Bazilijem i Ivanom Zlatoustim, sa sv. Augustinom i sv. Jerom, sa Bossuetom, Masillonom, Bourdalouem i Lacordairom podnašati.«⁷⁸ Svetoga Augustina biskup Strossmayer spominje dok preporučuje njegovo djelo »Ispovijesti«.⁷⁹

Spominje Tertulijana i sv. Ireneja: »Ovim neprekidnim od vieka do vieka nasljedničtvom već se je veleumni Tertulijan i sv. Irenej kano nedvojbenim dokazom slu-

⁷⁴ Isto, str. 50.

⁷⁵ Isto, str. 51.

⁷⁶ Isto, str. 74.

⁷⁷ Isto, str. 71.

⁷⁸ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1887., str. 19.

⁷⁹ Usp. isto, str. 24.

žio, da je crkva i sveto zvanje njezino božjega porekla i da u njoj i po njoj sam Isus Krst i Duh sveti njegov prebiva i djeluje.«⁸⁰ Svoje mjesto našli su i apologeti: »Mrze ga i progone ga mudraci Celsus, Porfirius, Julianus apostata, a tim na obranu njegovu izazivaju veleumne stare apologete naše Justina, Athenagoru, Tertulliana itd. pak se pita: je li u spisih tih ljudi samo i sjene, da nebi Isusa Krsta pravim, živim i istinitim bićem držali?«⁸¹ Svoje razmišljanje o Isusu Krtistu utemeljuje u nauci apostolskih otaca⁸².

Kada je u pitanju obrana vjere, poziva se na primjer prve Crkve u kontekstu rasprave s Julijanom Apostatom. Posebno Ćiril Aleksandrijski opovrgava stavove Julijana Apostate kada govori o opriječnostima između Ivanova evanđelja i sinoptičkih evanđelja. »Proti njemu je pisao i opovrgao ga sveti Ćiril aleksandrinski, slava i ponos aleksandrinskog učilišta i aleksandrinske stolice.«⁸³

Sveto pismo sveti je izvor i ni jedna druga knjiga u usporedbi s njim ne zaslužuje takvo dostojanstvo. Mnoge su škole i poneki zli ljudi pokušali oskrvniti to dostojanstvo, na primjer Tübinska škola koja je zahvaćena racionalizmom i nevjerom. Naspram njih Strossmayer navodi slavnu Aleksandrijsku školu, na čelu sa sv. Markom, apostolom, Ćirilom, Origenom, Atanazijem. Sveti je Jeronim »jedini sa svojim veleumjem, svojom znanosti, svojim oštroomjem, svojom uztrajnsoti i svetosti, svojom plodovitosti, a naposljedku i poznavanjem raznih semitičkih jezika i svojom kritičkom razboritosti nadmašuje daleko svu tu školu tübinsku.«⁸⁴ Jednom je došao najučeniiji rabin židovski i neprestano molio Jeronima da mu tumači Sveto pismo⁸⁵. I nastavlja biskup: »Pak kada je već sv. Ireneo u djelu svom proti krivovjerstvu, kad je veleumni i veleučeni Tertulijan Ebionu i Marcionu zagrmiti mogao: tko ste vi i što ste vi? Zar, velim, kada sv. Ireneo i Tertulian u drugom stoljeću tako govore, zar mi, koji 19 vjekova za sobom imamo, nemamo prava toj tübinskoj školi zagrmiti...«⁸⁶

U sljedećem tekstu Strossmayer navodi raspravu između Istoka i Zapada gdje glavna tema nije samo uskrsnuće nego pitanje vremena slavljenja Pashe. U tu raspravu uključen je sv. Polikarp. »Znano je, da se je odmah već drugim stoljećem velika rasprava medju istokom i zapadom podigla, ne o samom uzkrstu, koji je odmah od

⁸⁰ Isto, str. 32.

⁸¹ Isto, str. 33.

⁸² Usp. isto, str. 39.

⁸³ Isto, str. 40.

⁸⁴ Isto.

⁸⁵ Usp. isto, str. 41.

⁸⁶ Isto.

časa uzkrsnuća Gospodnjega postao, nego o vremenu, kada se paska slaviti ima. U tu razpravu je uticao i sv. Polikarp, učenik sv. Ivana, a papa Viktor prvi ju je vrhovnom svojom moći odlučio.«⁸⁷

A o važnosti pisane ostavštine sv. Ambrozija govori: »[...] ter je meni barem jasno, da bi stari rimski mudrac, kada bi bio mogao iz groba svoga ustati i knjigu Ambrozijevu pročitati ter života njegovoga svjedokom postati, da bi Ambroziju pod noge pao i zavapio: ah, prijatelju, Bog te je sam nadahnuti, te um i zvanje tvoje svetom moći svojom okriepiti morao.«⁸⁸

Korizmena poslanica 1888. godine

Ova korizmena poslanica obuhvaća punih pedeset stranica Glasnika. U njoj Strossmayer piše i rješava tri pitanja: 1. koji je poglaviti izvor svakomu zlu i svakoj nevolji na ovom svijetu?; 2. koji je način da se »svakomu zlu i nevolji izbjegne«?; 3. koji je način da se muke i patnje ovoga svijeta, kojima se nikako izbjeći ne može, svladaju i u korist našu pretvore? U toj je poslanici Strossmayer poznatom svojom opširnošću upleo mnogo svojih refleksija, i na opće povijesne događaje, i na posebne suvremene prilike u hrvatskom narodu, pa su one i za naše vrijeme vrlo poučne⁸⁹. I po tim pitanjima konzultirat će neke od crkvenih otaca. Autoritet mu je prije svega sv. Augustin: »U tolikom otajstvu um čovječji svjetlom sv. vjere prosvjećen samo nagadja razloge, koji su Boga neumrloga na toliku milost i milosrdje sklonuli, a medju te na prvom mjestu spada onaj, kojim se njегда sv. Augustin i sv. Toma akvinatski poslužio.«⁹⁰

Svetoga Ambrozija ističe kao pravoga čuvara čistoće vjere i uma pred drugima: »[...] za to se sviet rado sjeća one apoštolske opomene, koju je njегда sveti Ambrozio u Milanu naprama grdnomu grješniku Theodosiju, kada se je primjerom Davida poslužiti i silom u crkvu uljezti htio, izustio: sliedio si grješnika, sliedi i pokornika, pak ćeš tada istom vriedan i dostojan biti, da u crkvu udješ i svetomu otajstvu božjem prisustvuješ.«⁹¹

⁸⁷ Isto, str. 51. O raspravama, koje se vode unutar prve Crkve oko pitanja slavlja Uskrsa, Strossmayer piše u Korizmenoj poslanici 1893., str. 37.

⁸⁸ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1887., str. 56.

⁸⁹ Usp. A. SPILETAK, *Strossmayer i pape (na temelju originalnih spisa iz arhiva biskupijske kancelarije u Đakovu)*, Tisak biskupijske tiskare, Đakovo, 1934., str. 153.

⁹⁰ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1888., str. 24.

⁹¹ Isto, str. 43.

Sveti Augustin inspirira ga kada govori o kršćanskoj skrušenosti: »U tom obziru nužno je, da se kršćanski skrušenik uvijek sjeti one liepe izreke sv. Augustina: '...nužno je dakle, da prvotni strah zamieni ljubav. Strah je liek, ljubav je pako zdravlje.'«⁹²

I dalje nastavlja biskup zboriti o pokori: »A sveti Augustin da dokaže, kako se u svetoj pokori i zakon svetoga milosrdja ujedno sa zakonom božje pravednosti vrši, sliedeće rieči kralju Davidu u usta meće: Oprašćaš skrušeniku, ali samo kad sam sebe kori i kazni; tako biva zadosti i milosrdju i opravdi, milosrdju, jer se grješniku oprašća, pravdi jer se grieh kazni.«⁹³

Sv. Ivan Zlatousti i sv. Ambrozije su mu uzor propovjednika: »Jest istina, tražiti nam je vriednih svećenika: na predikaonici Zlatousta, u izpovjedaonici Ivana Krstitelja, Ambrozija, sv. Petra nolanskoga...«⁹⁴

Korizmena poslanica 1889. godine

U ovoj Korizmenoj poslanici Strossmayer se bavi »posljednjom« Papinom poslanicom »Libertas summum naturae bonum«. Spominje zasluge svetoga Atanazija i svetoga Augustina: »Hvala i slava svetomu ocu Lavu XIII. ciele crkve koja će mu bez dvojbe jednom poslije preminuća u dio pasti, kada ga crkva božja svetčanim načinom priključi slavnim učiteljima svojim: Atanasiji, Augustinu i svetomu Tomi Akvinatu.«⁹⁵ A za nabranje darova koje dijeli milost Božja poslužio mu je sveti Augustin: »Sveti Augustin u divnoj knjizi svojoj »De civitate Dei« redom nabranja sve one svete milosti, koje je Bog narodu rimskomu sbog osobitih krieposti njegovih i sbog osobitih svrha, na koje ga je opredielio, darovao.«⁹⁶

Ime svetoga Ciprijana spominje se u kontekstu vriednih crkvenih službenika. »Upravo, kada ovo pišem, po cielom se svietu raznosi slava svetoga oca pape našega i vriednoga nasliednika svetoga Ciprijana u Kartageni stožernika Lavigeria, koji iz svih sila i nečuvenimi žrtvami o tom rade, da se hudo robstvo u Africi ukine i dokonča.«⁹⁷ Kaže da je sveta vjera naša s otajstvom otkupljenja našega uvijek prastara i pranova, a o toj kršćanskoj vjeri, koja je zavladała svijetom, govori sv. Augustin⁹⁸.

⁹² Isto, str. 47.

⁹³ Isto, str. 49.

⁹⁴ Isto, str. 52.

⁹⁵ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1889., str. 28.

⁹⁶ Isto, str. 35., 36. i 47.

⁹⁷ Isto, str. 46.

⁹⁸ Usp. isto, str. 68.

Korizmena poslanica 1890. godine

U ovoj korizmenoj poslanici Strossmayer opsežno piše o zakonu, naravi, dužnosti i plodu pokore i uskrsnuća našega, ali je Strossmayer upleo i mnogo toga što toj temi ne pripada.

O spasenju grješnika Strossmayeru ima što reći sveti Augustin: »Istina je vječita, što o tom sv. Augustin piše; on naime veli, da poslije odkupljenja našega na drvetu križa o ni jednom se grješniku, ma kako on velik grješnik bio zdvajati ne smije ... prem se od presmjeloga uzdanja čuvati moramo, jer vrlo dobro i umjestno isti sv. Augustin, obzirom na razbojnika s desne strane, koji se je s Isusom u isti čas u raj u našao, veli: jedan je samo, da se preveć u milosrdje božje neoslanjaš... Ovaj sveti nauk i ovaj vječiti zakon po naravi stvari i po svetom evangjelju veliki naučitelj sveti Augustin, u govoru svom 15. o riečih apoštolskih, ovako izriče: koji te je stvrio bez tebe, koji te je odkupio na drvetu križa bez tebe, neće te opravdati bez tebe, stvorio te je i odkupio te je neznajućega, opravdati će te znajućega.«⁹⁹

Crkveni su mu oci uzor pokornika: »A svi sveti otci i pokornici u jedan glas prisvajaju si ono sv. Augustina: ovd Gospodine sieci, reži, prži i pali, samo nam u vječnosti oprosti; a bilo je uvijek na ovom svijetu trpjeti.«¹⁰⁰

Uloga Katoličke crkve u naučavanju zakona Božjega golema je: »Za to je misao duboka i posve istinita, koju sv. Augustin u tom obziru izriče, kada veli: ja nebi ni svetomu pismu vjerovao, da nisam o pismu ugledom svete crkve katoličke uvjeren.«¹⁰¹

Svetoga Ambrozija ponovno spominje u kontekstu propovijedanja riječi Božje: »Sveti Ambrosio, ko što o njem pripovjeda sv. Pavao Nolanski, tako je izpovjedao sviet i tako otajstvo svete pokore obavljao, da bi suzama i plačem svojim i sve pokornike svoje na suze i plač ganuo.«¹⁰²

Vjerodostojnost svetih knjiga potvrđuje crkvenim ocima: »Bezumje je takodjer i živo je protuslovje koje se u protivni upravo dokaz pretvara, reći, da svete naše knjige niesu vjerodostojne ili da su izkvarene, ne samo stoga, što o tom ništ ne zna sv. Ignacio, sv. Polikarpo, Origen, sv. Ćiril, sv. Atanasiji, sv. Basilij i sv Ivan Zlatousti, što o tom ništa ne zna sv. Augustin i naš sveti Jero, koji je o svetom pismu i o svem, što se na svetu vjeru odnaša, daleko više znao i razumio... «¹⁰³

⁹⁹ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1890., str. 32.

¹⁰⁰ Isto, str. 39.

¹⁰¹ Isto, str. 61.

¹⁰² Isto, str. 52.

¹⁰³ Isto, str. 60.

Korizmena poslanica 1891. godine

Ova Strossmayerova poslanica piše i o Crkvi Božjoj. Držeći se uglavnom enciklike Lava XIII., Strossmayer razvija čist katolički nauk o Crkvi, te se poziva na Sv. pismo i kršćansku Predaju i tumači onako, kako je to već i u ranijim poslanicama tumačio. Zanimljive su njegove refleksije na suvremene događaje u Hrvatskoj koje su se događale za onog vremena¹⁰⁴.

Kada je riječ o Predaji, crkveni oci pronalaze svoje mjesto i u ovoj korizmenoj poslanici, a to su sv. Ignacije, sv. Klement, sv. Irenej i sv. Tertulijan: »[...] izmed sedam svetih sakramenata jedan je sveti sakrament napose i za vazda opredielio, da bude nepresahnjivim vrelom apoštolske i svećeničke moći, koja je pri svetoj poslednjoj večeri i na dan Duhova počela neprekidnim nizom od svetoga Petra, Andrije, Ivana itd. do Tita i Timoteja, a od ovih do Polikarpa, Ignacija i Klementa, koji su apoštole vidili, i tako dalje sve do naših vremena doprla, tako, da su već stari, na priliku sveti Ireneo i Tertulijan, iz te neprekidnosti apoštolskoga reda i svete predaje božanstvenost i vječitost svete crkve dokazivali ... «¹⁰⁵

Isto tako, svoje mjesto u tumačenju Predaje pronalaze: sv. Irenej, sv. Ciprijan, sv. Augustin, sv. Ambrozije i sv. Jeronim: »Tako sveti Ireneo, koji bilježi neprekidni niz papa, počam od preslavnih apoštola Petra i Pavla, pak tija do svojih vremena, da dokaže, da se svi potoci svetih predaja u jednu jeditu rijeku, koja Rimom teče, izlievaju; da dokaže, da je Duh sveti u krilo rimske crkve svu baštinu božjih istina, kano u njeku škrinju (depositorium) položio, da odatle svaki čistu vjeru božju crpi. Tako sveti Ciprijan u zlatnoj knjizi svojoj 'de unitate ecclesiae' naziva Petra sredotočjem apoštolskoga reda, po kom se svaki razkol od crkve odbija i sveto jedinstvo čuva. Tako sveti Augustin, koji veli: 'Roma locuta est, causa finita est – Rim je progovorio i odlučio stvar je dakle na viek vieka svršena'; – tako sv. Ambrozio, koji veli: 'ubi Petrus ibi Ecclesia – gdje je Petar, tu je crkva, a gdje Petra nije, nije ni crkve'; – tako naš sveti Jero piše Damazu papi: 'ja se tebi o sveti otče iz sve duše pridružujem, jer znam, da je Isus na tebi, kano na pećini sazidao crkvu svoju ...' «¹⁰⁶

Svetoga Augustina navodi kao pravoga tumača i branitelja Katoličke crkve: »Drži me, veli veliki Augustin, u pravoj crkvi i samo ime katoličke crkve; držimo se dakle svi one svete vjere kršćanske i onoga crkvenoga obćenja, koje je katoličko ... Što je istina bi'o za vrieme sv. Augustina i danas je sveta i neodoljiva istina; to jest već u

¹⁰⁴ Usp. A. SPILETAK, *Strossmayer i pape (na temelju originalnih spisa iz arhiva biskupijske kancelarije u Đakovu)*, str. 200.-202.

¹⁰⁵ J. J. STROSSMAYER, *Korizmena poslanica*, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1891., str. 18.

¹⁰⁶ Isto, str. 21. Istu misao pronalazimo u *Korizmenoj poslanici 1893.*, str. 37.

samom imenu, koje se po svem svijetu po protivnicima njezinih crkvi katoličkoj daje, priznaje se, da je prava i istinita crkva božja.«¹⁰⁷

Za biskupa Strossmayera autoritet za katoličku vjeru imaju sveti Irenej i Tertulijan: »Meni je samo u prilog ovomu navesti dvie stare knjige: jednu sv. Ireneja 'de haereticis – o krivovjercih', a drugu 'de praescriptionibus' veleumnoga Tertuliana. Sveti Ireneo u spomenutoj svojoj knjigi neprekidnim nizom broji rodoslovje svetih rimskih papa od svetoga Petra, pak sve do svoga vremena.«¹⁰⁸

Dok dalje govori o Crkvi, služi se sljedećim svjedocima prve Crkve: sv. Polikarp i sv. Klement: »[...] rodoslovje dokazuju i brane, ko na priliku crkva u Smirni svetoga Polikarpa, namještena po Ivanu, ili crkva rimska sv. Klementa, redjena po sv. Petru; tako isto i ostale crkve upućuju na biskupe, koji od samih apoštola biskupat primiše i tako prava apoštolskog sjemena klica postase.«¹⁰⁹ Čini se da mu je za govor o Crkvi još važniji sv. Ciprijan: »[...] sveti Ciprijan u zlatnoj svojoj knjizi 'o jedinstvu crkve' punim pravom prisposoblja suncu, a pojedine crkve trakovima sunca ... «¹¹⁰ A o odnosu civilne vlasti i crkvenih zakona poslužio je sveti Atanazije: »Ja sam već gori nješto naveo, a sad nek mi je slobodno u tu svrhu navesti sv. Atanazija, koji cara Konstantina, kad je uztvrdio, da je neki crkveni zakon njegovim ugledom uveden, pita: koji je to, molim te, zakon crkveni, koji bi s tvojom vlasti uveden bio?«¹¹¹

Korizmena poslanica 1892. godine

Ova Strossmayerova poslanica govori o pitanju radnika, o Gospinoj krunici i o dvo-boju i samoubojstvu. U kontekstu pisanja ovih važnih tada i sada suvremenih pitanja, dobro će mu poslužiti i pisana riječ crkvenih otaca.

Svetoga Ciprijana ističe ponovno kao uzor jedinstva u Crkvi: »Ako igda, a ono danas nesmije se nipošto dirati ono sveto jedinstvo, koje sveti Ciprijan u svojoj zlatnoj knjizi o jedinstvu prisposoblja traku sunčanom, koji se ne smije od izvora svoga razdvojiti, prisposoblja grani, koja se udilj osuši i samo za vatru prikladna postane ... «¹¹²

A sa svetim Ignacijem potiče na vjernost biskupu: »Znamo i osjećamo svi, da je, ako igda, a ono danas živa nužda, da biskupa u biskupiji kano namjestnika Isusova po nauku sv. Ignacija mučenika smatramo i slušamo.«¹¹³

¹⁰⁷ Isto, str. 40.

¹⁰⁸ Isto, str. 41.

¹⁰⁹ Isto.

¹¹⁰ Isto, str. 47.

¹¹¹ Isto, str. 50.

¹¹² J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1892., str. 57.

¹¹³ Isto.

Po pitanju Majke Božje poziva se na neke crkvene oce: »Po svem ovom Majka je Božja u najnutarnije obećanje i upravo u rodstvu sa Presvetim Trojstvom i Jedin-
stvom stupila i glavnim, da tako reknem, zalogom otkupljenja roda ljudskoga po-
stala. Ovo nitko tajiti ne smije, tko u Isusa Boga našega i spasitelja našega vjeruje...
Ovo i zapadna i istočna crkva na sva usta izpovjeda; ovo uče i preporučuju ravnim
načinom sv. Atanasijo, sveti Ivan Zlatousti, sveti Basilio itd. ko što i sveti Jeronim,
sveti Augustin, sveti Grgur Veliki, sveti Bernardo itd.«¹¹⁴

Korizmena poslanica 1893. godine

U ovoj Korizmenoj poslanici Strossmayer promatra Isusa Krista i crkveno učitelj-
stvo. Za govor o Isusu Kristu prvi će mu poslužiti sv. Augustin: »Za to sv. Augustin
u knjizi svojoj 10. Confessie liepo veli: posrednik medju Bogom i čovjekom morao
je imati nješto sličnoga Bogu a nješto sličnoga čovjeku, jer da je obojim načinom
bio sličan samo ljudima, predaleko bi bio od Boga, a da je svojim načinom samo
sličan bio Bogu, predaleko bi bio od ljudi. Pravi posrednik imao je biti Bog i čovjek
zajedno.«¹¹⁵ Na drugom mjestu navodi: »Sv. Augustin u izpoviedi svojoj: o Bože
moj, stvorio si srdce moje za tebe, pak ga osim tebe ništa ma ovom svietu nasititi ne
može.«¹¹⁶ O važnosti Crkve i njezina učiteljstva svjedoči: »Odatle je ono divno sv.
Augustina: ja ne bih ni svetomu pismu vjerovao, da me nebi na to ugled svete crkve
sklonuo.«¹¹⁷ I još pojačava: »Sv. Augustin o rasprama svoga vremena veli: 'Roma
locuta est, causa finita est.'«¹¹⁸ Ne ispušta iz vida ni svetoga Jeronima: »Svaki kato-
lik ima u tom obziru pravo ono isto na prama papi rimskom izustiti, što je njegda
sveti Jeronim naprama papi Damazu izustio.«¹¹⁹

Ističe moć i snagu propovjedničke riječi sv. Ambrozija naspram obraćenja sv. Au-
gustina: »Sv. Augustin sluša u Milanu sv. Ambrozija samo za to, jer je čuo, da se u
njegovj rieči slava stare rimske rječitosti odziva. Slušao tako i slušao sv. Ambrozija a
na jedan put sa vanjskim znakom rieči božje i sama milost božja ušla u veliku dušu
sv. Augustina i pretvorila ga u svetca i ugodnika božjega prve vrsti.«¹²⁰

¹¹⁴ Isto, str. 58.

¹¹⁵ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1893., str. 16.

¹¹⁶ Isto, str. 20.

¹¹⁷ Isto, str. 35.

¹¹⁸ Isto, str. 36. Ove smo Augustinove misli već prije navodili, ali budući da nam se čini kako je biskupu
Strossmayeru ovo bilo važno, odlučili smo se ostaviti ih i u ovoj poslanici. Susreli smo još na neko-
liko mjesta, u nekoliko poslanica, da se biskup ponavlja.

¹¹⁹ Isto, str. 37.

¹²⁰ Isto, str. 41.

Korizmena poslanica 1895. godine

U ovoj Poslanici biskup Strossmayer tumači i razvija nauk o dvjema naravima u Isusu Kristu, što su još definirali stari sveti oci i učitelji, a sažeto je u Atanazijevu vjeronauku¹²¹. Premda je Poslanica prilično dugačka, u njoj više ne spominje crkvene oče, niti kada su u pitanju druge teme.

Korizmena poslanica 1896. godine

Strossmayer navodi svetoga Augustina u kontekstu ljubavi Božje. Ljubav je sveti zakon koji spaja nebo i zemlju. Iz Augustinovih *Ispovijesti* citira kako bi potkrijepio čovjekovu ljubav prema Bogu: »Daj mi sve moći i sve bogatstvo i sve uživanje ovoga svijeta, a ne daj mi Boga moga, sve je zabadava, nezadovoljan, nemiran sam i nesretan; daj mi pako siromaštvo, daj mi muke i patnje ma koje, a daj mi Boga moga, zadovoljan sam, miran sam i blažen. Osjećam duboko u duši svojoj, da mi srdce nije stvoreno za zemlju ovu i za prolazna zemaljska dobra, nego da mi je stvoreno za Boga, za nebo i za neumrla dobra; pak pored Boga moga i pored mirne svijesti svoje, makar i najsiromašniji i najzapušteniji, ipak sam zadovoljan, sretan i blažen. Zabadava, čovjek sliku i priliku božju na sebi nosi, a srce čovječje naravnim načinom k Bogu svomu teži, pak ga bez Boga ništ na ovom svijetu umiriti ni nasititi nemože.«¹²²

Kada govori o ispunjenju Staroga zavjeta u Novom, poziva se na crkvene oče¹²³, a tako i po pitanju čovjekova spasenja: »Za to svi Sveti Oci jednodušno vele: koji te stvorio i odkupio bez tebe, neće ti odпустiti grieha niti će te spasiti bez tebe.«¹²⁴

Korizmena poslanica 1897. godine

U ovoj Poslanici, koju upućuje puku i svećenstvu, biskup Strossmayer piše o ponašanju Boga prema ljudima i ljudskom ponašanju prema Bogu. Uzima primjer sv. Jeronima: »Uvijek je sviet vierni i pobožni promatranjem vječitih muka se služio, da se u čistoći, ljubavi i vjernosti prama Bogu svomu okriepe i da se ljubavi i milosrdju božjemu duboko poklone. Sveti naš Jero u pustinji Betlehemskej stoput ponavlja: Kad na trublju božju, koja me na sud božji pozvati ima, pomislim, u svih sglavci svojih uztresem se i uzdrhćem. Ovo nam je svima činiti!«¹²⁵

¹²¹ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1895., str. 19.

¹²² J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1896., str. 18.

¹²³ Usp. isto, str. 25.

¹²⁴ Isto, str. 42.

¹²⁵ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1897., str. 35.

Ne ispušta iz vida ni primjer svetoga Augustina: »Sveti pako Augustin, veliki učitelj crkve, često i često put u molitama svojim ponavlja: Ah Bože dobri, Bože sveti, ovdje dok sam na ovom svijetu, sieci me, i prži me, samo mi, molim te, u vječnosti oprosti i milostiv budi!«¹²⁶ U ovom kontesktu navodi ono što kaže sveti Augustin dok tumači Ivanovo evanđelje: »Prisiljen je čovjek trpjeti i poslie odpuštenih grieha; prem je, da do te muke i nevolje dospije, grieh pravi uzrok.«¹²⁷ Nakon ovih citata sv. Jeronima i sv. Augustina, biskup Strossmayer poručuje da su oni primjeri koje valja slijediti.

Strossmayer u ovoj poslanici tumači važnost prave ispovijedi i navodi sv. Ambrozija kao primjer dobroga ispovjednika. »Najveću pako slavu stiču učeni, pobožni i gorljivi svećenici i biskupi, koji se u izpoviedi svetoj odlikuju. Nikad ne mogu zaboraviti ono, što sv. Pavao Nolanski o svetom Ambrosiju, Mediolanskom nadbiskupu, propovieda u djelu, u kom opisuje sveti život toga biskupa i Apoštola. Sveti bi Ambrosio svaki put, kad bi mu se griješnik u sv. izpoviedi predstavio i grieha i nedostatke izpoviedao, toli gorko plakao, da je nekim načinom i griješnika, koji se izpovieda, na plač natjerao; činilo se je, da je taj sveti biskup sa bolestnikom i sam bolestan, sa nemoćnim i sam nemoćan, sa umirućim griješnikom i sam umirao. Razloge pako zločina, koje je slušao, nikomu na svijetu nije otkrivao do samomu Bogu, komu je griješnika pokornika preporučivao. Zato još jedan put svetu izpovied opet i opet svećenstvu svome na sviest i srdce stavljam. Izpovied je jedna od najtežih doduše, ali i najljepših i najplodovitijih dužnosti, koje svećenik u stadu Gospodnjem vršiti ima. Ja sam već prije u tom obziru naveo divan primjer sv. Ambrosije, arcibiskupa milanskoga. Takih svetih primjera puna je povjest crkvena.«¹²⁸

Prisjeća puk i svećenstvo da se sveti Augustin obratio na riječi svetoga Ambrozija. »Dost je samo pomisliti na divnoga sv. Augustina, koji je u prvom dielu svoga života amo tamo tumarao, ali kad se je u Milanu na rieč i primjer sv. Ambrosije obratio, onda je postavši svećenikom i Apoštolom jedan od najumnijih, najsvetijih, najrevnijih i nasjavnijih svetih Otaca u učitelja sv. crkve postao.«¹²⁹

Biskup Strossmayer govori o zadovoljštini za grijehe i citira djelo *De lapsis* svetoga Ciprijana¹³⁰, dok sveti Ivan Zlatousti pronalazi svoje mjesto u biskupovoj pouci: »Dugotrajnija ima biti muka i zadovoljština, nego krivica, da se nebi krivica manjom smatrala, kad bi š njom ujedno prestala i pedepsa. Sv. Ivan Zlatousni u knjigi

¹²⁶ Isto.

¹²⁷ Isto, str. 44.

¹²⁸ Isto, str. 38.

¹²⁹ Isto, str. 43.

¹³⁰ Usp. isto, str. 44.

drugoj o Svećeničtvu ovako govori: Zato vam velim, velika je mudrost i više nadahnuće nužno, da se griješnici bolestnici svećeničkim savjetima i liekovima rado i dobrovoljno podvrgnu.«¹³¹

Korizmena poslanica 1898. godine

Rimska crkva ima vrhovni ugled, o čemu govore crkveni oci, posebno sv. Ciprijan: »Gdje je Petar, tu je crkva Božja. Petrovu stolicu slave kao začetak, izvor svetoga jedinstva u crkvi. Taj isti nauk uči i tumači sveti Ambrosij i svi ostali sveti otc...«¹³² Nakon citata iz Ciprijanove knjige, spominje svetoga Ambrozija: »Taj isti nauk uči i tumači sveti Ambrosij i svi ostali sveti otc tako, da tko god misli u pravom jedinstvu crkve živjeti i svetu svoju vjeru i spas sačuvati, ima se bezuvjetno držati svete rimske Stolice i nasljednika svetoga Petra.«¹³³

Navodi Jeronimovu vjernost prema Petrovu nasljedniku: »A sv. naš Jero piše sv. Damasu papi: Ja se sa blaženosti tvojom, to jest sa Stolicom Petrovom posve slažem, jer vrhu te pećine znam, da je sazidana crkva. Ma tko izvan te kuće jaganjca blagovao bude, svietski je i stranac. Tko god u ladji Nojevoj ne bude, propasti će za vrijeme potopa.«¹³⁴ U tumačenju apostolskog nasljedstva poziva se na Tertulijana: »U tomu obziru divno je mjesto Tertulliana, dok je još bio katolik, u djelu svomu o krivovjercima *De praescriptione*: Izdajte dakle krivovjerci i pokažite izvore vaših crkava; razvite nam dakle red vaših biskupa, koji se od početka tako razvija, da prvi vaš biskup nekoga apoštola, ili nekoga od apoštolskih ljudi, koji su apoštolima vierni ostali, izvornikom i predšasnikom broji. Takim bo načinom apoštolske crkve svoje nasljedstvo dokazuju. Tako crkva u Smyrni ima Polykarpa po Ivanu postavljena; tako rimska crkva Klementa postavljena po Petru; tako isto i sve ostale crkve nasljedstvo svoje dokazuju po Apoštolima, koji su biskupe redili, da postanu biskupskoga reda klice žive i živi izvornici. Tako je bilo uvijek, tako će ostati do viek vieka. Amen.«¹³⁵

Strossmayer piše o obilježjima Crkve i u tom kontekstu piše. »Još u najstarijim vjekovima pisale su se čitave knjige o jedinstvu svete crkve božje. Samo ću dva takova djela spomenuti, a to je djelo sv. Cyprijana, biskupa *O jedinstvu crkvenom*, a drugo o istom predmetu po Vincenciju Lerinskom.«¹³⁶

¹³¹ Isto, str. 44.

¹³² J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1898., str. 46.

¹³³ Isto.

¹³⁴ Isto, str. 32. Stav sv. Jeronima prema papi Damazu Strossmayer još razrađuje kasnije, u istoj poslanici na str. 57.

¹³⁵ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1898., str. 34.

¹³⁶ Isto, str. 44.-45.

Biskup iznosi osobni osvrt na neke dijelove iz Ciprijanova djela: »Ne može se ljepše i prirodjenije o jedinstvu svetom govoriti, nego što tu govori sv. Cyprijan.« Istu misao potvrđuje pozivajući se na Vinka Lerinskog: »Isto pako to, što se o djelu sv. Cyprijana veli, kazati se ima o djelu Vincenije Lerinskoga, poznatom po svem svietu pod imenom *Opomenik* (commonitorium). U tom opomeniku na pogl. 3. Ovako govori o crkvi svetoj: Do toga je najviše stalo, da ono vjerujemo što se svagdje, što se uvijek, i što se od svijuh vjeruje – to je rpavo i istinito i katoličko. To će pako biti, ako u svetoj vjeri sliedili budemo sveobćenost, starodavnost i jedinstvenost. Sliediti ćemo pako sveobćenost, ako onu svetu vjeru sliedili budemo, koju svud po svietu izpovieda crkva. Starodavnost pako, ako nikada i u nikakvom smislu ne odstupimo od onoga, što su naši predšastnici i otci naši vjerovali. Jedinstvenost pako, ako u istoj starodavnosti svijuh ili skoro svijuh svećenika i naučitelja nauke i odluke vjerno sliedili budemo.«¹³⁷

Donosimo i Strossmayerov osobni komentar na citat: »Kako se vidi, govori divno crkveni učitelj i o sveobćenosti i o starodavnosti, ali govori ko i u ostalom cielom djelu svom poglavito o jedinstvu, u kom se sve ostale vlastitosti crkve nalaze i iz koje izviru. Tako govore i uče svi ostali Sveti učitelji crkve Božje, osobitim pako načinom govore o tom, kad govore o apoštolatu, u kome je Isus osobitim načinom osnovao vječiti izvor, vječiti zalog jedinstva. O apoštolatu kano izvoru i zalogu jedinstva crkvenoga divnim načinom govore sveti otci od vremena Ignacija svetoga, Polikarpa, sv. Ireneja, svetoga Justina, svetoga Ambrosija, pak tia do današnjih vremena. U njihovom sv. nauku odziva se u svojoj nebeskoj čistoći i sjajsnosti nauk svetih naših evangjelja.«¹³⁸

Važnu ulogu pridaje i sv. Ireneju Lionskom: »Sveti Irenej u slavnoj svojoj knjizi *De praescriptione*¹³⁹, što bi se hrvatski reklo Propisnik, najsvetijom dužnosti proglašuje svakoga biskupa i cieloga kršćasntva, da se vazda i vazda obraća na crkvu rimsku sbog njezinoga vrhovnoga ugleda.«¹⁴⁰ »Po svetom Ireneu, sa crkvom i stolicom rimskom svatko u crkvi božjoj osobito pako apoštoli u živom obćenju biti imaju, jerbo je ona poglavita crkva sielo vrhovne moći i vrhovnoga prava u crkvi.«¹⁴¹

¹³⁷ Isto, str. 45.

¹³⁸ Isto.

¹³⁹ U okružnici se navodi svetoga Ireneja kao pisca djela »*De Praescriptione*«, međutim to je netočno. Pisac je toga djela Tertulijan. Isto djelo spominje u ovoj okružnici na prethodnim stranicama, a pripisuje se Tertulijanu, str. 34.

¹⁴⁰ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1898., str. 46.

¹⁴¹ Isto, str. 57.

U kontekstu govora o Crkvi pomaže mu i sveti Augustin koji je ostao u krilu Katoličke crkve i radi toga što su i protivnici Crkve nazivali katoličkom.¹⁴² Sv. Ciprijan i sv. Ambrozije služe mu za primjer: »Istom odlučnošću i sjajnošću sveti otci uče i tumače da, svaki onaj, koji misli u pravom i istinitom smislu biti članom svete majke crkve, mora u živom i neprekidnom obćenju biti sa s. Otcem Papom.«¹⁴³

Biskup Strossmayer spominje svete oce dok opširno tumači osobnost i ulogu Marije, Majke Božje: »Za to ju svi sveti Otc i sav kršćanski sviet ne samo majkom Isusovom i odvjetnicom roda ljudskoga, nego i glavom i krunom svih mučenika božjih nazivaju.«¹⁴⁴

Uz crkvene oce Strossmayer stavlja puku i svećenstvu na srce važnost svih koncila tijekom povijesti, od početaka Crkve, od Niceje do Vatikanskog sabora: »Ovim završujem poslanicu svoju, moleć dobro moje svećenstvo i dobri puk moj, da vazda ljubi, štuje i sluša rječ svoga vrhovnoga pastira, i da kad čuje glas Sabora Kalcedonskoga: Petar po usti Lava govori, da to isto opetuje o rieči i svetom nauku slavnoga današnjega Pape Lava XIII. Petar po usti svetoga našega Otca govori.«¹⁴⁵

Korizmena poslanica 1899. godine

Dionizije Areopagit u svojim spisima navodi dan Kristova rođenja i dolaska svetih Triju kraljeva¹⁴⁶, a sv. Ivan Zlatousti, sv. Jeronim, sv. Bazilije, sv. Augustin, sv. Ambrozije, sv. Atanazije, sv. Grgur Nisenski i sv. Grgur Nazijanski, uz biblijske osobe, najbolji su tumači pokorničkoga života: »Sve se pako to tumači i puku kršćanskomu, na dušu i srdce stavlja tumačenjem sc. Otaca: svetoga Ivana Zlatousta, svetoga Jere našega, svetoga Basilija, svetoga Augustina, svetoga Ambrosija, svetoga Atanasija, svetoga Grgura Nazianskog, Nisenskog tako, da tko bi pobožnom knjigom u ruci to sve pratio, taj bi sav nauk svete pokore i svete izpoviedi a u najvidnijoj svojoj slici i iz pisma staroga i iz pisma novoga zakona i iz najsvetijih učitelja i svetih naših otaca pred očima svojima imao.«¹⁴⁷

Korizmena poslanica 1901. godine

Poruka koju donosi ova poslanica obogaćena je mislima svetih otaca: sv. Ireneja, sv. Ambrozija, Tertulijana, Origena, sv. Ciprijana i sv. Jeronima. Biskup Strossmayer

¹⁴² Usp. isto, str. 52.

¹⁴³ Isto, str. 57.

¹⁴⁴ Isto, str. 36.

¹⁴⁵ Isto, str. 57.

¹⁴⁶ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1899., str. 11.

¹⁴⁷ Isto, str. 20.

ponovno tumači pojedine dijelove iz opusa spomenutih otaca, i sve to sažimamo u njegovoj izrečenoj misli: »Nije ni jedne svete istine božje, koja bi jasnije i temeljitije u predaji svetoj i u svetom nauku otaca naših razjašnjenja i potvrđena bila, kao ova istina, da su nasljednici Petrovi vrhovni pastiri i učitelji svieta, koje svaki kršćanin u ime vjere i spasa svoga slijediti ima.«¹⁴⁸

Zaključak

Vidljivo je da je biskup Strossmayer bio sklon navođenju svetih otaca u korizmenim poslanicama. U većini poslanica, za različita područja vjere i morala, đakovački biskup stavlja crkvene oce kao uzor i autoritet. Navodio ih je kao primjere u raznim temama: teologija, ekleziologija, katehetika, homiletika, obitelj, jedinstvo crkava, Petrov primat, apostolsko nasljedstvo, pokora, ispovijed, dogma, Predaja, crkveno Naučiteljstvo. U svom pisanju posvetio se suvremenim problemima naroda onoga vremena. Rad je potvrdio da se neke teme u poslanicama ponavljaju tijekom nekoliko godina, vjerojatno zbog važnosti trenutka u kojem je živjela opća i mjesna Crkva

Biskup je želio pokazati kako se nauk svetih otaca može prilagoditi i aktualizirati u svakom vremenu. U svim navedenim korizmenim poslanicama možemo vidjeti kako se provlači temeljna misao biskupa Strossmayera, koju je cijeloga života zastupao, a to je jedinstvo Crkve. Većina poslanica, napisana je 4. veljače. To je datum biskupova rođenja, dok je ovaj rad stvaran u pripremi obilježavanja 200-te godišnjice njegova rođenja. Biskupa Strossmayera ovim radom na neki način pridružujemo plejadi crkvenih otaca jer je ostao vjeran vjeri i domovini do posljednjega dana: »I ja se toga svetog običaja držim, ali mi je to ove godine osobito teško, jer sam žalibože na očima obolio, pak mi je jedva moguće čitati i pisati; ali dužnost ostaje dužnost, pak ju je i tada vršiti, kad nam teško pane.«¹⁴⁹

Uredništvo *Glasnika* 1873. godine najavilo je cilj pokretanja *Glasnika* Biskupije, a on je odgovor vremenu te obuhaća praktično obrazovanje svećenika bez strogo znanstvenoga usmjerenja, kako bi vijek u kojem se tada živjelo bio vijek napretka. Možemo potvrditi da je *Glasnik* ostvario svoj cilj, a nama je pomogao otkriti bogatstvo teologije i povijesti Crkve u korizmenim poslanicama. Nastojali smo da ovaj rad bude nastavak zadanoga cilja časnoga *Glasnika* Đakovačko-osječke nadbiskupije.

¹⁴⁸ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1901., str. 11.

¹⁴⁹ J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*, 1891., str. 9.

CHURCH FATHERS IN THE LETTERS OF J. J. STROSSMAYER

Drago Tukara*

Summary

In the work, the author includes twenty three Lenten Letters of Bishop Josip Juraj Strossmayer. Each letter makes a separate title in the work and each makes a separate unit. The article discusses three main themes.

The first theme is the person and work of Bishop J. J. Strossmayer. In the year marking the 200th anniversary of the birth of the Bishop of Đakovo, the desire is, in an indirect way, to become familiar with his thought which he developed over the many years of his service as a bishop.

The second theme is the thought of the Church Fathers in the Lenten Letters which the bishop sent to the clergy and people of his diocese. On the one hand the emphasis is on the importance of the Early Church times, and on the other hand the emphasis is on the importance of the times for the Church in which Bishop Strossmayer lived and worked. The intention is therefore to revive the Church Fathers and Bishop Strossmayer.

The third theme is to point to the ecclesial and social issues in the second half of the nineteenth and the early twentieth century.

Keywords: *Church Fathers, Bishop J. J. Strossmayer, the Church of the East and West, family, Tradition, the Church unity.*

* Doc. dr. sc. Drago Tukara, Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, P. Preradovića 17, 31400 Đakovo, Croatia, drago.tukara@gmail.com